

Digitaliseret af / Digitised by

DET KONGELIGE BIBLIOTEK  
THE ROYAL LIBRARY

København / Copenhagen

For oplysninger om ophavsret og brugerrettigheder, se venligst [www.kb.dk](http://www.kb.dk)

For information on copyright and user rights, please consult [www.kb.dk](http://www.kb.dk)



*F. Bajer.*

Verdensredsmodernes

meninger.

1892.

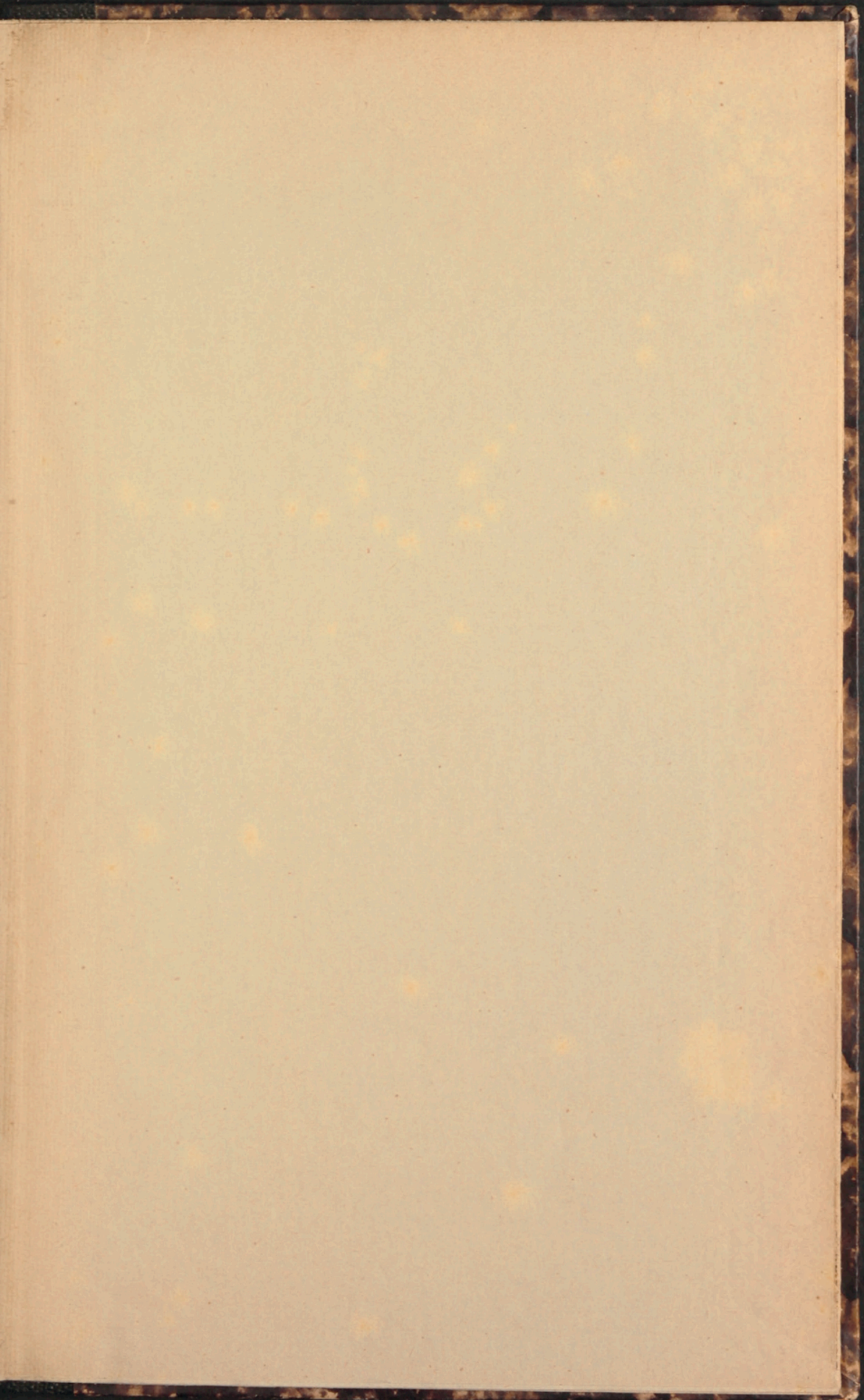
81-44a

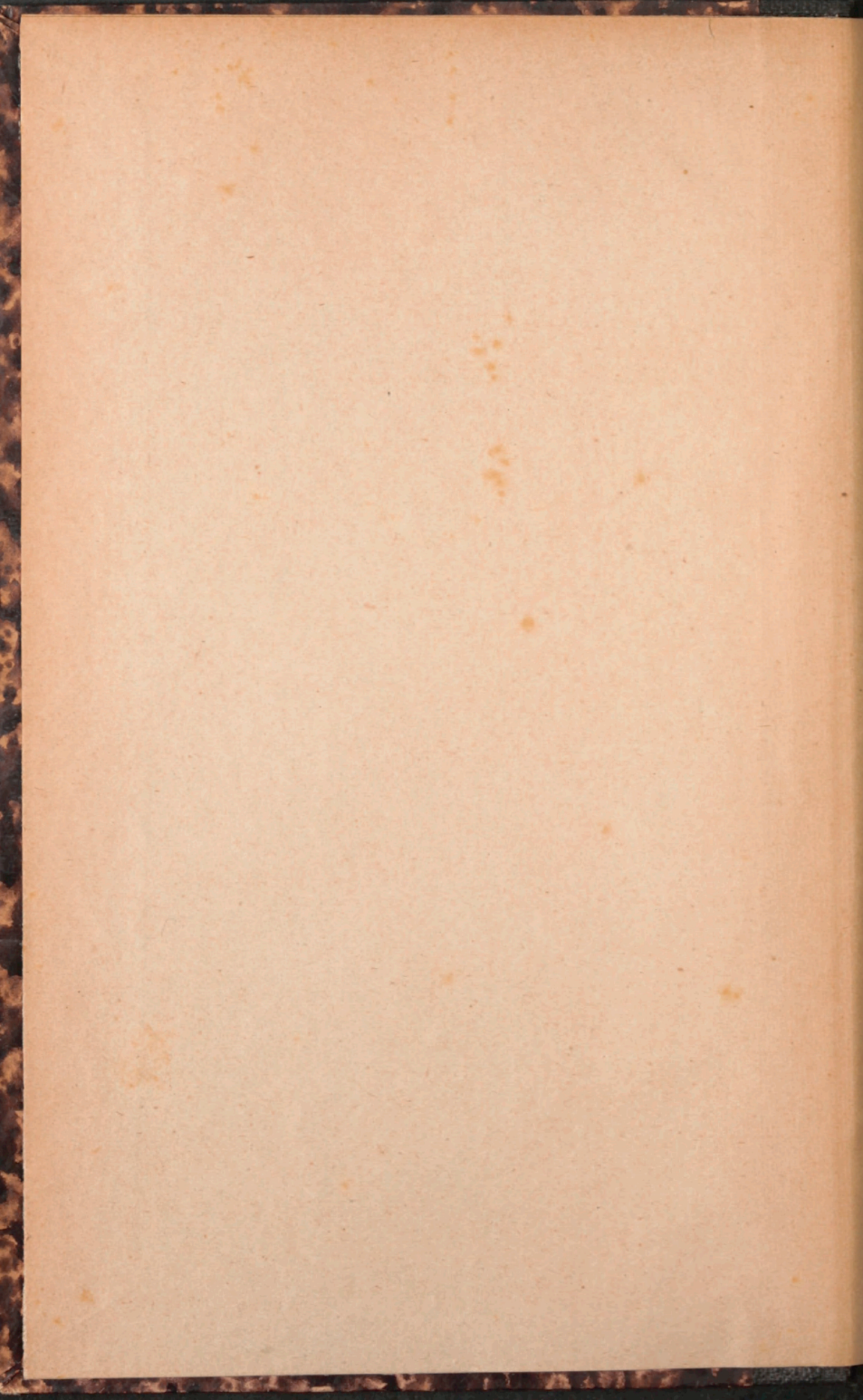
DET KONGELIGE BIBLIOTEK



130020100363







Dansk Fredsforenings Småskrifter nr. 3.

# Verdensfredsmødernes meninger

på grundlag af de i Paris 1889, London 1890  
og Rom 1891 vedtagne beslutninger.

Af

FREDRIK BAJER.

Udgivet af

DANSK FREDSFORENING.

---

1ste tusende.

---

KØBENHAVN.

I kommission hos Jul. Gjellerup.

1892.

Pris: 50 øre.



RARMUSSEN & OLSEN. KØBENHAVN.



## F o r o r d.

Dette lille skrift er bestemt til at give svar på spørgsmålet: Hvad mener verdensfredsmøderne?

Spottere tror, at fredssagen kun har en eller et par strænge på sin lyre: »afvæbning og evig fred«. Hvilken utopi! — et skuldertræk! — et »hvad kan det nytte?« — og dermed giver de fredssagen en god dag og dens talsmænd et medlidende smil.

Fredssagens opgave er mer sammensat. Den deler sig i mange grene. Mangfoldigheden er så stor, at enhver vil kunne finde det arbejde i sagens tjeneste, som egner sig mest for ham. Og først gennem det organiserede samarbejde mellem alle de enkelte fredsföreninger eller private fredsvänner vil det lykkes at føre sagen til sejr.

At give et billede af forgreningen er ikke let. Kongressernes programmer er så forskellige, at de ikke giver megen vejledning. Desuden må grundlaget heller være beslutningerne end programmerne. Men beslutningerne indeholder ofte æmner, som hører til flere grene. I dette første forsøg på at skille grenene ud fra hverandre har det derfor ofte været nødvendigt at henvise fra den ene til den anden.

Kun beslutningerne — næsten fuldstændig — er medtagne. At medtage forhandlingerne vilde kræve mange hundrede trykte sider.

Des værre findes endnu ingen officiel udgave af Rom-Kongressens beslutninger. Om Paris-Kongressen foreligger derimod en af den franske regering avtoriseret: »Ministère du commerce, de l'industrie et des colonies. Exposition universelle internationale de 1889. Direction générale de l'exploitation. Congrès international de la Paix. Compte rendu sommaire des séances. Paris 1889« (en meget lang titel paa dette kun 24 sider store hæfte). Og om London-Kongressen findes en udmærket beretning: »Proceedings of the Universal Peace Congress, held in the Westminster Town Hall, London, from 14th to 19th July, 1890. Published at the Office of the Congress . . . . . London 1890« (249 sider).

*København N, d. 9de April 1892.*

**Fredrik Bajer.**

---

1. Midt under hundredårsfesterne for den store franske revolution holdtes i Paris den første verdensfredskongres.

Siden 1789 havde fræmskridtspartierne i alle civiliserede lande søgt at løse revolutionens store spørsmål om frihed, lighed og broderskab, — alt i politisk forstand.

I løsningen af frihedens opgave havde man nåt længst. Meget ufuldstændigere var løsningen af lighedens. Men på løsningen af **broderskabets** havde man næppe begyndt.

Da samledes, i juni 1889, den første store verdensfredskongres i Paris. Den havde gjort menneskesamfundenes broderskab til sit hovedformål. Ti — hvad er fred mellem folkene vel andet end deres broderskab?

Udtrykkelig udtalte den 2den verdensfredskongres — den i London 1890 — dette saaledes: »Kongressen bekræfter sin tro paa, at broderskab imellem menneskene har til nødvendig følge et broderskab imellem folkene, i hvilket ethvert folks sande interesser erkendes for stemmende med alle andre folks. Kongressen er overtydet om, at den sande grundvold for varig fred består i, at denne store grundsætning anvendes af folkene i deres gensidige forhold til hverandre«.

Lejlighedsvis kom den 3dje kongres — i Rom 1891 — tilbage til broderskabets grundsætning, i det den besluttede, at man skulde søge at påvirke alle landes undervisningsministre i den retning, at de i skolerne lod »det menneskelige broderskab« få sin plads ved siden af »fædrelandskærligheden«. Og samme kongres udtalte ønsket om, at de højeste skolers læringer, universiteternes ungdom, årlig vilde samles til et møde og en »broderskabs-fest«, snart i denne og snart i hin større universitetsby.

2. At alle folks broderskab må omfatte også de **svagere menneskesamfund**, de uciviliserede, de s. k. »vilde«, — erkendtes af Kongressen i London 1890. Den mente, at

grundsætningen om menneskets ufraskrivelige rettigheder kræver, at de indfødte, svage folkesamfund skærmes imod uretfærdighed og svig lige over for de civiliserede folk, hvormed de kommer i berøring. Imod disse stærkere maa de svagere beskyttes, ej alene med hensyn til deres landområde, frihed og ejendom, men ogsaa imod de laster, hvormed disse s. k. »fræmskredne« nationer ofte er befængte. Kongressen udtalte derfor ogsaa sin hjertelige tilslutning til, hvad man var blevet enig om at virke for på den nylig i Bryssel holdte konference imod slavehandelen og til fordel for de afrikanske befolkningers kår.\*) London-kongressen udtalte det håb, at alle civiliserede folk vilde samvirke til det formål, at de svagere menneskesamfunds rettigheder blev agtede. Som en mand, der i gærning havde vist, at han havde et sådant formål, nævntes Savorgnan de Brazza, hvis færd i Kongo Kongressen vilde have ydet sin anerkendelse, dersom man ikke havde fundet, at det næppe var rigtigt således at fræmhæve en enkelt blandt flere lige så værdige.

3. At **nationaliteten** agtes på verdensfredsmøderne uagtet disses verdensborgerlige natur, må være klart af ovenstående. »Ethvert folks selvbestemmelsesret er ukrænkelig«. Således ønskede Kongressen i Rom, at man vilde affatte en af grundsætningerne i fremtidens folkeret. Men — tilføjede samme kongres med praktisk blik på nutiden — »i stater med forskellige nationaliteter, som endnu ikke råder over sig selv, vilde regeringerne medvirke til at sikre den ydre og den indre fred, dersom de, efter Svejts's mønster, agtede disse nationaliteters folkehistoriske [etnografiske] karakter og deres udvikling i følge frihedens og retfærdighedens love.« (\*\*)

4. Nationalitetens grænser dragne ensidig efter et sprogs anbefales ikke af fredskongresserne. De ønsker ikke i **sprog** at se en hindring, som skiller, men tvært imod et middel, som forbinder. De ønskede endog gjerne, om det var muligt, at enes om et fællessprog til indbyrdes meddelelsesmiddel imellem mennesker, der ikke taler samme sprog; ti et sådant »kunde være nyttigt til fredsideernes udbredelse«. Kongressen i Paris, der udtalte et sådant ønske (1889), vægrede sig vel ved officielt at udnævne en international kommission til

\*) Se mere herom i det følgende under »13. Folkeret« og »18. International lovgivning«.

\*\*) Jfr. Dansk Fredsforenings formål: »at virke for . . . c) at det nordslesvigske spørgsmål løses ad fredelig vej, i overensstemmelse med grundsætningen om folkernes selvbestemmelsesret.

at forberede en sprogkongres (som det var foreslået); men den anbefalede at virke for gennemførelsen af den store engelske statsmand og fredsven Richard Cobdens \*) plan: »at der oprettedes internationale højskoler i alle evropæiske lande, hvis sprog har international anvendelse.« En sådan findes allerede i London; et vist antal unge mennesker nyder der en højere undervisning, idet de samtidig dygtiggøres i mindst tre sprog af de mest udbredte.

5. Med hensyn til **religionen** er og bør fredskongresserne være meget fordragelige. Lige som fredsvenerne tilhører de forskelligste nationaliteter med de forskelligste tungemål, har de også de forskelligste religiøse meninger. Religionskrige fordømmer de lige saa vel som nationalitetskrige. Men lige som de agter de gode nationale ejendommeligheder, agter de også i enhver religion i særdeleshed den betydning, som den i følge sin natur maatte have for fredssagens fræmme. Og naturligt er det da, at kristendommen stilles i første række. Kongressen i London (1890) erkender — heder det i en beslutning — »den betydelige indflydelse, som kristendommen har paa menneskehedens moralske og politiske fremskridt«. Den beder derfor indtrængende Evangeliets forkyndere og andre personer, som har med den religiøse og moralske opdragelse at gøre, om at indprænte de grundsætninger om »fred og god vilje, som danner kernen i, hvad der læres af Jesus Krist, filosoferne og moralisterne«. Særlig anbefalede Kongressen prædikanterne at vælge den tredje søndag i hver december måned til at forkynde disse grundsætninger. En sådan »fredssøndag« har man begyndt at indføre i England og enkelte andre lande.

6. For **moral** havde man paa Kongressen i Rom (1891) mere øje end for religion (der havde spillet en større rolle på den i London). I Rom, hvor man især gik til bunds i spørgsmål om undervisning og opdragelse, anbefalede Kongressen således bl. a. »offenlige foredrag med individernes moralske frelse til hovedformål«, samt »programmer for de højere skolers moralske undervisning, hvori humanitetens og broderskabets pligter blev udviklede så fyldig som muligt.« I sit rette lys stilles disse Kongressens ønsker, naar de sammenholdes med, hvad den erklærede for at borde være grundlaget for den offentlige internationale ret (folkeretten). Det første af de herom vedtagne punkter lyder således: »Grund-

\*) Født 1804, død 1865.

sætningen for folkenes moral og rettigheder er ikke forskellig fra grundsætningen for individernes moral og rettigheder«. Dette udtryks form skyldes nok oprindeligt menneske- og arbejdsvennen Godin, grunderen af Familiepaladset i Guise i Nord-Frankrig (f. 1817, d. 1888).

7. »I betragtning af **kvindens** store moralske og sociale indflydelse opfordrer Kongressen« (i London) »enhver kvinde — som hustru, moder, søster eller borgerinde — til at understøtte alt, hvad der har fredens sikring til formål; ellers pådrager hun sig det store ansvar for fortsættelsen af krigstilstanden og militarismen, som både forbitrer og fordærver folkenes hjemliv. For praktisk at samle og udøve denne indflydelse opfordrer Kongressen kvinderne til at slutte sig til de foreninger, som virker for fred mellem folkene.«

En særlig opfordring stiller Kongressen i Rom til kvindekomiteerne for »Det røde Kors« og lignende selskaber. Gennem bestyrelserne for sådanne selskaber i alle stater, hvor de findes, bedes de om at stifte andre kvindekomiteer på samme grundlag til fordel for den almindelige fred.

8. En anden stormagt, når det gælder at påvirke den offentlige mening, er **pressen**. Denne har hidtil været kun »altfor tilbøjelig til at ægge de nationale fordomme imod nabolande«. Således dømte — næppe uden grund — Kongressen i Rom. Men den erkendte, at »fredsforeningernes virksomhed intet vigtigt og varigt udbytte kan give, så længe den offentlige mening ikke kraftigt modsætter sig chauvinismens udbrud og enhver tanke om krig, som forsvaret ikke gör nødvendig«. Til at påvirke den offentlige mening har fredsvennerne ikke hidtil søgt tilstrækkelig hjælp hos pressen, hvis indflydelse mer og mer bör göres gældende »for i de brede samfundslag at indpode det internationale broderskabs ideer og afsky for krige, som skyldes klasseinteresser og gamle fordomme«.

Kongressen i Rom indrømmede, at »ingen ny idé virkeliggøres uden dens talsmænds trofaste hengivenhed og opofrelser, svarende til de tilsigtede formål«; og den sendte derfor en lykønskning til italienske, franske, tyske, engelske og flere blade, som under vanskelige forhold havde forsvaret fredens og retfærdighedens sag. Særlig tak ydedes den af amerikanske kvinder bestaaende *Woman's National Press Association* (i hvis spidse står den kvindelige advokat fru Belva A. Lockwood i Washington).

Samme Kongres rettede den bön til fredsforeningerne,

især til dens velhavende mandlige og kvindelige medlemmer, og til de arbejderforeninger, som havde midler til rådighed og hyldede fredssagen, at de vilde »grunde folkelige blade, der skulde modarbejde den chauvinistiske presse og føre ordet for tanken om Evropas Forenede Stater«. Således vilde den nuværende lovløse tilstand imellem nationerne få en ende.

Men — heder det videre — hvor omstændighederne ikke tillader, at sådanne blade grundes, bør fredsföreningerne dog uafslædig følge de skrifter, som udgives, af ethvert slags, for at undersøge, om de maatte skade fredssagen, — og de bør da modarbejde deres slette indflydelse på almenånden. Som midler dertil anbefales: indsendelse af bladartikler, meddelelser til almenheden og i særdeleshed, fra tid til anden, forhandlingsmøder, på hvilke det påvises, hvem den internationale uenighed skyldes.

Endelig ønskede Kongressen, at det Verdensfredsbureau, hvis oprettelse i Bern allerede da var besluttet\*), skulde udgive en tidende, og denne skulde sendes til alle fredsföreningernes bestyrelser, oversættes og udbredes i masserne, om muligt, uden betaling.

9. Vigtigheden af at påvirke **vælgerne** indså allerede Kongressen i Paris (1889). Den udtalte det ønske, at »i ethvert land fredsvenerne vilde deltage i valgkampene og tage ordet for voldgifts- og fredsideerne«. Noget lignende vedtog Kongressen i London (1890) i sin 4de beslutning om »Afvæbning« (se under 23). Og Kongressen i Rom (1891) anbefalede at vælge til rigsdagsmænd tilhængere af de reformer, som Kongressen havde foreslået.

10. I forbindelse hermed må nævnes de s. k. **Interparlamentariske Konferencer** (alfolkelige rigsdagsmandsmøder), af hvilke tre er holdte umiddelbart før eller efter de tre Verdensfredskongresser i Paris (1889), London (1890) og Rom (1891). På disse Konferencer optræder kun rigsdagsmænd, altså vælgernes repræsentanter. Konferencen i Paris vedtog bl. a. følgende beslutning: »Da regeringernes færd mer og mer går i retning af at blive et udtryk for de tanker og følelser, som giver sig til kende hos borgernes store flertal, er det vælgerne, som det tilkommer ved deres valg at lede deres landes politik hen imod retfærdighed, ret og broderskab mellem folkene.«\*)

\*) Se under »24. Organisationen«.

\*\*) Jf. Fr. Bajer: »Interparlamentariske Konferencer« (Kbh. 1890)

Verdensfredskongresserne har ønsket at træde i nærmere forhold til de Interparlamentariske Konferencer.

Kongressen i Paris håbede, »at den Interparlamentariske Konferences medlemmer vilde enes om at organisere møder af forskellige landes repræsentanter for at studere alle de internationale spørgsmål, som måtte true freden.« Og samme Kongres gav sit bureau det hværv officielt at bringe til den derefter sammentrædende Konferences kundskab de ønsker eller beslutninger, som dens delegerede havde vedtaget. Bestemte udtryktes dette sidste af den følgende Kongres (i London) således: »De beslutninger og andre sager, som vedtages henholdsvis af Kongressen og Konferencen, og som egner sig til at tages i betragtning af begge forsamlinger, bør de officielt bringe til hinandens kundskab. London-Kongressen havde umiddelbart forinden vedtaget, at den årlige Fredskongres skal holdes umiddelbart før eller umiddelbart efter den årlige Interparlamentariske Konference og i den samme by«.

**11. Regeringernes Konference** — det er kun et fremtidsmål, hvorimod rigsdagsmændenes allerede år for år har samlet et stigende medlemstal fra næsten alle civiliserede stater.

Ideen til en »Regeringernes Konference« er udgået fra fredsvener i Nord-Amerikas Forenede Stater, som havde set delegerede fra Nord-, Mellem- og Syd-Amerikas regeringer med held samles i Washington (oktober 1889—april 1890), hvor de bl. a. vedtog den bekendte vedvarende voldtgifts-traktat imellem de fleste amerikanske stater — en traktat, som kan tiltrædes også af europæiske.

Rom-Kongressen »bifaldt hjærtelig bestræbelserne« for en sådan Konference. Dens formål skulde være:

»a) at søge voldtgiftsgrundsætningen optagen i traktaterne;

b) at udjævne (eller bringe i samklang med hverandre) modstridende punkter i de internationale love; og

c) at oprette en international ret med dømmende myndighed i tvistemål, som det ikke måtte lykkes regeringerne at løse i venskabelighed«.

Lad også opgaverne være stillede for højt! Et lille skridt hen imod dem i året 1893, da denne Konference ønskes

---

side 9. — Rigsdagsmændernes internationale møders historie bør senere fortsættes; muligvis bør også udgives en fremstilling af deres meninger i lighed med dette skrift.



holdt samtidig med Chicagoudstillingen, kan altid føre til flere og større skridt senere. Og Kongressen i Rom gjorde uden tvivl ret i at vedtage, at for så vidt forslaget om »Regeringernes Konference« stilles af de Forenede Stater eller en hvilken som helst anden nation, måtte det være »alle fredsvennernes pligt af al kraft at søge at påvirke deres respektive nationer i retning af forslagets vedtagelse«.

**12.** Forholdet til **andre Kongresser** m. m. var også genstand for en beslutning af Verdensfredskongressen i Rom. Den opfordrede alle fredsforeningerne til at sætte sig i forbindelse med sådanne andre foreninger og forsamlinger, som de måtte finde passende, men især dog med de forskellige internationale kongresser, der blev holdte i deres hjemlande, — for, i Kongressens navn at meddele dem dens beslutninger, og, idet de bad dem om at behandle de samme æmner, højtidelig at erklære sin tilslutning til fredens og menneskekærlighedens idé. Denne skulde man således søge at udbrede så meget som muligt.

**13.** At fredssagen fræmmes ved en human udvikling af **folkeretten**, er almindelig anerkendt.

Men først Kongressen i Rom fik den lykkelige idé i nogle få, men fyndige linier at udtale, i hvilken retning, den mente, at folkerettens udvikling skulde gå, nemlig at følgende grundsætninger borde være folkerettens grundlag:

»Grundsætningen for folkenes moral og rettigheder er ikke forskellig fra grundsætningen for individernes moral og rettigheder.\*)

Lige som intet individ har ret til at tage sig selv til rette, således har heller ingen stat ret til at erklære en anden krig.

Enhver strid imellem folkene bör afgøres ad rettens vej.

Alle folkene er ansvarlige for hverandre i gensidigt fællesskab (solidariske), og de har, lige som individerne, kun ret til nødværge.

Der gives ingen ret til erobring.\*\*)

Folkene har den uafhængelige og ufraskrivelige ret frit at råde over sig selv.

\*) Jf. overfor under »6. Moral«, side 7—8, samt Kant: Den evige fred (tillæg) i Fr. Bajers oversættelse, side 50 fg og 92 (30).

\*\*) Kongressen i Paris havde 1889 udtalt, at ingen »annexion« borde anses for lovlig, med mindre befolkningerne gav sit fri samtykke dertil.

Enhver nations selvbestemmelsesret (avtonomi) er ukrænkelig.«

Denne »folkerettighedernes erklæring« — et lille side-stykke til »menneskerettighedernes erklæring« af 1789 — blev om morgenen den 16. november 1891 vedtagen i Rom, uden forhandling, under den talrige Kongres's enstemmige bifald. Beslutningens enkelte sætninger var som led i en kæde, af hvilke ethvert, tankerigt og følgestrængt, greb ind i det foregående og det efterfølgende. De syv led i samme tankekæde dannede et stærkt og sluttet hele.

Det var en smuk opgave for en folkeretskyndig fredsvener at skrive en Folkenes Lovbog paa denne nyeste »romerrets« grundlag.

Af sådanne kyndige fredsvener er der næppe så få, som man skulde tro. Derom mindedes man på det foregående års Kongres i London, da den vedtog følgende beslutninger:

»I. Kongressen beklager i høj grad, at det forsøg, som Konferencen i Bryssel 1874 \*) gjorde paa at samle en lovbog af Folkerettens bestemmelser om de krigsførendes færd og på at indføre i den forskrifter, som indskrænkede krigens rædsler, hidtil er forblevet uden virkning; og den nærer det levende håb, at der snart må blive lejlighed til at genoptage dette spørgsmål.

II. Kongressen glæder sig over de talrige internationale overenskomster, som er sluttede i de senere år, og som har til formål at ordne sager af almindelig interesse, såsom post- og telegraf-konventionerne \*\*), konventionen om den industrielle ejendomsret, der ordner patenter og varemærker \*\*\*),

\*) Den 27/7—27/8 1874 holdtes denne internationale diplomatiske Krigsrets-Konference, på hvilken man søgte at opnå enighed om at mildne krigens barbari, bl. a. ved at forbyde visse afskyelige mordredskaber, ved at beskytte private borgere i de af fjenden besatte lande o. lign (se Aegidi Klauhhold: Staatsarchiv (Leipzig) 27.—28. bind).

\*\*\*) Ældst er telegrafkonventionen af 17/5 1865, derefter kommer postkonventionen af 9/10 1874. Som det ses af denne og den følgende note, er der således i den sidste menneskealder begyndt et slags mellemfolkelig lovgivning, hvorved et voksende fællesskab udvikler sig. Verdenspostforeningen, som nævnes på ethvert 10 øres brevkort, er begyndelsen til et statsforbund til fredens befæstelse. Ligeledes de andre verdensforeninger. (G. Moynier: Bureaux internationaux des unions universelles, Genève et Paris 1892. Pg. 15 et 37.)

\*\*\*) Konvention af 20/3 1883 (Moynier pg. 79). — Foruden denne (om industriel ejendomsret) kunde nævnes: om vægt og mål af 20/5 1875 (Moynier pg. 63), om skrift- og konstejendomsret af 9/9 1886

den i Berlin sluttede Congo-konvention \*), den nylig i Bryssel sluttede konvention imod slavehandelen \*\*), — hvilke overenskomster Kongressen betragter som beviser for muligheden af at opnå overensstemmelse imellem forskellige landes love med hensyn til handelspolitiske og humane spørgsmål.

Den ser med tilfredshed og taknemlighed de bestræbelser, som er gjorte af Belgiens regering ved at sammenkalde de internationale konferencer om handelsretten 1886 i Antwerpen og 1888 i Bryssel; af Frankriges regering ved at sammenkalde en kongres om samme æmne i Paris 1889, og af Nord-Amerikas Forenede Staters regering ved at samle en Konference om søretten, der holdt møder i Washington 1889—90 med det formål at opnå lignende resultater med hensyn til andre vigtige grene af handelsretten.

Kongressen udtalte også sin glæde over de arbejder, som er ydede af *Institut de Droit International* [det lærde selskab for folkeret] \*\*\*) og af *Association pour la Réforme et la Codification du Droit des gens* [selskabet for folkerettens reform og kodifikation] og som tilsigter større fasthed og enhed i den offentlige og private mellemfolkelige ret, så vel som i handelssædvaner i flere henseender. Den ser i alle disse bestræbelser en stadig mer og mer udpræget tilbøjelighed i retning af at lette handelssamkvæmmet mellem nationerne, at fjerne årsagen til stridigheder imellem dem, at fræmkalde en gensidig forståelsens ånd og at fæstne en sædvane af mellemfolkelige retsforhold, der varsler om held og lykke for fredssagen.

14. Af folkeretlige midler til krigs forebyggelse er **voldgift** et af de fortrinligste.

Det var da naturligt, at voldgift var det første forhandlingsæmne på det første verdensfredsmødes dagsorden.

(pg. 91), om jordmålingen af okt. 1886 (pg. 102), om toldtarifer af  $\frac{6}{7}$  1890 (pg. 123) og om jernvejenes varetransport af  $\frac{14}{10}$  1890 (pg. 137). For flere af disse sager er der oprettet verdensbureauer i Bern.

\*) De s. k. Kongo-Akter er af  $\frac{26}{2}$  1885. Herom siger oberst Hilty («Der ewige Friede», Frauenfeld 1890, s. 10), at man må »håbe, at Evropa en gang når det samme civilisationstrin som Afrika«. De evropæiske magter, som har besiddelser i Kongolandene, har næmlig forpligtet sig til ikke at gribe til våben indbyrdes der, medens de samme magter endnu forbeholder sig at føre krig indbyrdes i Evropa.

\*\*\*) Konvention af  $\frac{3}{7}$  1890, jf. Moynier pg. 109 fg.

\*\*\*\*) Om dette ansete selskabs fredsvenlige formål, se bl. a. »Om krigs forebyggelse ved voldgift« af Fr. Bajer (Studentersamfundets småskrifter nr. 35) side 9.

Kongressen i Paris (1889) udtalte sig således om dette æmne:

»1) Det vilde være nyttigt at erklære, at en bestemmelse om voldgift bör indføres i enhver traktat imellem to stater, og at, hvor en sådan bestemmelse er vedtagen, voldgift i påkommende tilfælde skal være bindende (obligatorisk) og ikke valgfri (fakultativ).

2) Grundsætningen om international voldgift borde være en af grundpillerne i enhver stats forfatning. Nationerne skulde forpligte sig til — i det de gensidig erkender hver andres fulde selvstyrelsesret, suverænitet og selvstændige forfatning — at afgøre uenighed ved voldgiftsdommere i stedet for at gribe til våben.

3) Det første skridt i retning af en vedvarende international domstols oprettelse må være at tilråde enhver regering, som slutter en traktat med en anden stats, i forvejen at udnævne retskyndige, som skal være dens medlemmer i voldgiftsretten, idet den opfordrer den regering, hvormed traktaten slutes, til at gøre det samme.

4) Kongressen udtaler ønsket om, at folkene snarest muligt indbyrdes slutter vedvarende voldgiftstraktater i overensstemmelse med de i de foregående artikler anførte og udviklede grundsætninger.«

De enkelte punkter i denne udtalelse blev i det væsentlige gentagne på de følgende kongresser.

Det første punkt blev således gentaget i London 1890 i den form, »at ingen traktat borde bifaldes af folkerepræsentanterne i nogen rigsdag, med mindre den indeholdt en bestemmelse om, at ethvert spørgsmål om traktatens fortolkning skulde underkastes voldgift«.

De andre tre punkter nærmede sig Kongressen i Rom, da den opfordrede alle fredsforeningerne og alle fredsvenerne til, samtidig i alle lande, at rejse en folkelig og parlamentarisk agitation for at få sluttet »vedvarende voldgiftstraktater imellem folkene, under gensidig garanti af de kontraherende nationers selvbestemmelsesret, eller oprettelsen af en international voldgiftsdomstol«.

Videre var i grunden allerede London-Kongressen gået, idet den vedtog en henvendelse til alle civiliserede nationers vigtigste foreninger, som havde til formål religion, politik, handel, arbejder- og fredssagen; disse foreninger skulde, i Kongressens navn, opfordres til at sende deres landes regeringer adresser, hvori man bad dem tage de nødvendige for-

holdsregler til oprettelsen af formålstjænlige domstole til afgørelsen af internationale spørgsmål for således at undgå krig.

Mere hensyn til nutiden end til fremtiden tog Kongressen i Rom, da den »i erkendelse af, at der i Evropa findes stridsårsager«, udtalte det ønske, »at regeringerne og folkene vilde lade afgøre ved voldgift deres indbyrdes tvistemål«.

Derimod havde London-Kongressen blikket åbent for voldgiftssagens fræmskridt i den nærmeste fortid, og opstillede disse fræmskridt som efterlignelsesværdige mønstre i den nærmeste fremtid, da den lykønskede fredsvenerne til den af den internationale amerikanske Konference i Washington (april 1890) vedtagne beslutning. Denne beslutning\*) går — som bekendt — bl. a. ud på, at voldgift skal gælde ufravigelig (obligatorisk) i alle tvistemål om diplomatiske og konsulære rettigheder, grænser, områder, skadeserstatninger, søfartsret, samt om gyldighed, fortolkning og udførelse af traktater», og lige ufravigelig »i alle andre tilfælde, . . . hvad end deres oprindelse, natur eller genstand måtte være«, kun med undtagelse af de spørgsmål, »som efter nogen af de i tvistemålet indviklede nationers opfattelse kan sætte deres selvstændighed i fare«.

Kongressen henledte ærbødig Europas og Amerikas statsmænds opmærksomhed på denne i Washington den 17/4 1890 tagne beslutning, og udtalte det varme ønske, »at traktater i lignende udtryk snart måtte undertegnes af verdens andre nationer«.\*\*)

Endelig ytrede samme Kongres sin levende glæde over, at det spanske landsting den 10/6 1890 havde vedtaget en lov, der bemyndigede regeringen til at indlede forhandlinger med andre stater om almindelige eller særlige voldgiftstraktater til afgørelse af alle tvistigheder, dog uden at derved staternes selvstændighed krænkes, eller nogen indblanding sker i deres indre forfatning\*\*\*), — og ligeledes over, at det norske Stor-

\*) Se det danske folketings udvalgsbetænkning af 30/3 1891 (Rigsdagstidendes tillæg B, spalte 2431 fg.): »Formular til voldgiftstraktat« [i hvis artikel IV det er nødvendigt at rette det »de foregående artikler« til »den foregående artikel«].

\*\*) Noget lignende blev det foreslået at udtale på Rom-Kongressen, men så sent og lidet forberedt, at Kongressen foretrak at henvise sagen til en grundigere behandling på Kongressen i Bern 1892.

\*\*\*) Lovens udtryk er nærmest lånt fra den første beslutning på den Interparlamentariske Konference i Paris d. 30/6 1889 (se Fr. Bajer: »Interparlamentariske Konferencer« s. 7); og samme udtryk låntes til den

ting den  $\frac{5}{3}$  \*) og det italienske Deputeretkammer den  $\frac{11}{7}$  1890 havde vedtaget beslutninger i lignende retning.

Den vedvarende voldgiftstraktat, hvortil flertallet af Nord-, Mellem- og Syd-Amerikas stater har sluttet sig, blev oplæst på Kongressen i Rom 1891; men denne førte i øvrigt ikke voldgiftssagen noget væsentligt skridt fremad. Der vedtoges kun en almindelig erklæring om, at »afslutningen af vedvarende voldgiftstraktater mellem folkene synes for tiden den sikreste og korteste vej fra krigens og »den væbnede freds« tilstand til fredstilstanden, i det næmlig således det internationale rets-område (jurisdiktion) efterhånden udvides mer og mer«.

15. Medens voldgift indskrænker krigene i tal, indskrænker **neutralisering** (den vedvarende, garanterede fredsløsning) de områder, hvor krig kan føres.

Dette folkeretslige fredsmiddel var det 2det forhandlings-æmne på den første verdensfredskongres (Paris 1889), og denne fattede efter en længre forhandling følgende beslutninger om dette æmne:

»A. 1) Ingen fjendlig handling bör begås på nevtraliserede områder, ej heller på nevtraliserede sundes kyster eller i deres farvande.

2) Ingen hær bör i krigsøjemed passere nevtraliserede staters fastlandsgrenser, ej heller nogen flaaede inden for grænserne af deres havs eller floders retsområde.

3) Dersom af en hvilken som helst grund soldater eller krigsskibe tyer ind på en nevtraliseret stats land- eller sø-område, skal denne stat være pligtig at modtage dem vel, forudsat, at de afstår fra ethvert fjendligt foretagende og lader sig sætte fast (internere), så længe krigstilstanden varer.

4) De krigsførende bör altid agte bygninger, hvorfra i belejrede byer Genf-flaget \*\*) vajer.

B. 1) Kongressen billiger grundsætningen for de tre skandinaviske staters, Danmarks, Norges og Sveriges, nevtralisering, der er vedtagen af Kongresserne i Genf (d.  $\frac{16}{9}$  1883), i Bern (d.  $\frac{6}{8}$  1884) og i Göteborg (d.  $\frac{19}{8}$  1885).

2) Idet Kongressen erkender fordelene ved og nødven-

forespørsel, der d.  $\frac{30}{10}$  1890 stilledes i Danmarks folketing til Udenrigsministeren.

\*) Se nærmere herom Fr. Bajer: »Om voldgiftstanken i Norden 1850—90« (trykt som manuskript 1891) side 5—8, samt »Forhandlinger i Stortinget« s. 219—236.

\*\*) »Det røde Kors«, kendetegnet for den ved Konventionen i Genf d.  $\frac{22}{8}$  1864 stiftede nevtralitet for sårede, hospitaler, ambulancer o. s. v.

digheden af Svejts' neutralitet, betragter den som ukrænkelige de traktater, hvorved denne neutralitet tilsikres.

Det samme; gælder selvfølgelig allerede neutraliserede lande.

På Kongressen i London (1890) optoges neutraliseringsspørgsmålene til fornyet behandling. Og her vedtoges derom følgende beslutninger:

»I betragtning af

1) at alle fredsföreningers formål er at grundlægge retstilstanden imellem staterne;

2) at neutraliseringen, garanteret ved internationale traktater, er et skridt hen imod denne retstilstand, og at den formindsker antallet af de steder, hvor krig kan føres;

anbefaler Kongressen en større og større udstrækning af neutraliseringsens område,

og udtaler det ønske,

1) at alle de traktater, som for tiden tilsikrer visse stater neutralitetens gode, forbliver i kraft, eller, i påkommende tilfælde, gennemses, således at de gör neutraliteten virksommere, enten ved at udstrække neutraliseringen til hele staten, hvor kun en del af den er neutraliseret, eller ved at påbyde sløjfningen af fæstninger, der snarere er en fare end en betryggelse for neutraliteten;

2) at ny traktater — forudsat at de stemmer overens med vedkommende befolkningers vilje — sluttes for at neutralisere andre stater.

Med hensyn til de midler, hvorved en neutraliseret stat skal værge sig, dersom den angribes til trods for internationale traktater, anbefaler Kongressen fredsföreningerne en grundig undersøgelse af disse midler.

Spørgsmålet kommer således til at stå på programmet for den næste fredskongres.

Kongressen i Rom havde dog ikke spørgsmålet om neutralisering på sit program.

**16.** Folkets kontrol med **krigserklæring** skulde synes endnu naturligere og vigtigere end med dets skatte- og pengevæsen. Dog har kun i republikker folket, gennem sin repræsentation, indflydelse på spørgsmålet, om krig skal erklæres, eller freden bevares.

Dette vanskelige spørgsmål havde Kongressen i London (1890) sat på sit program. Abbed Defourny, en af de franske delegerede, foreslog, at man skulde søge at få oprettet i ethvert land en særlig domstol, der skulde afgive sit skøn

over krigsårsagerne, og som regeringen skulde være pligtig at høre, inden den besluttede at erklære krig.

Hans forslag blev ikke vedtaget, men fik dog indflydelse på den endelige, efter en lang, interessant forhandling fattede beslutning, der lød således:

»Da en verdensfredskongres netop i følge sin natur har til formål at grundlægge retstilstanden imellem folkene, og da Kongressen er overtydet om, at alle nationale uenigheder kan løses ved fredelige midler, erklærer den, at det er sådanne kongressers pligt at søge midler til grundlæggelse af retstilstanden. Idet Kongressen derfor afholder sig fra at tilkendegive nogen mening med hensyn til oprettelsen af juridiske domstole i den af hr. abbed Defourny antydede form, mener den dog, at de fleste krige kunde være undgåede, dersom det havde været muligt at opnå en opsættelse, under hvilken vredens stemme kunde være bleven bragt til tavshed og fornuftens stemme hørt. Kongressen anbefaler derfor oprettelsen af juridiske domstole, uafhængige af den udøvende magt, med det hværv at undersøge alle de tvistemål, hvoraf krig måtte kunne opstå, og med ret til af deres respektive regeringer at kræve alle de oplysninger, hvoraf de måtte være i besiddelse. Den juridiske domstols begrundede kendelse, så vel som den påstand på godtgørelse for tilføjet uret, der måtte blive æsket, skulde derefter ad diplomatisk vej meddeles modparten, så vel bægge vedkommende nationer som de øvrige magter.«

**17. At forbund imellem stater** udelukker — eller dog meget vanskeliggør — krig imellem forbundsfællerne, er tilstrækkelig godtgjort af historien.

Om dette fredsmiddel vedtog Kongressen i Paris 1889 følgende erklæring:

»Der må nødvendigvis oprettes en forening, der vokser, i det lidt efter lidt fælleslovgivning vedtages for enhver af de økonomiske interesser.

Den bør oprettes efterhånden, og ikke efter en forudfattet, enten fuldstændig eller foreløbig, plan, da der i så fald umiddelbart vilde gøres indvendinger imod den.

Foreningen af Tysklands talrige stater til et kejserdømme kan til en vis grad tjene som mønster. Længe inden der endnu var noget håb om det nuværende forbund, havde disse stater vedtaget Zollverein eller toldforbund. \*)

\*) Den s. k. »Deutscher Zoll- und Handelsverein«, hvorved en stor mængde tyske stater sluttede sig sammen i et toldforbund af hensyn til



Nu opfordres de andre evropæiske stater af Svejts \*) til at slå ind på den samme vej og at forene sig ved en international overenskomst om at tilvejebringe overensstemmelse i lovene om arbejderspørmål, om postsystemet, toldtariferne, post- og telegrafvæsen o. s. v.

En større overensstemmelse i lovgivningen om forbrydelser og om ægteskaber borde ogsaa tilvejebringes.

Tilhængerne af frihandelens store grundsætning borde ligeledes alle vegne forene sig for at få de uensartede tarifer afskaffede.

Kongressen erklærer sig altså for vedtagelsen af forbundsgrundsætningens internationale anvendelse.

Kongressen vedtager endelig følgende fire beslutninger:

I) Uafhængig af anvendelsen af voldgift, som i talrige tilfælde kan gøre uomtvistelige tjenester, er en forbundspagt imellem alle Europas nationer et hovedspørmål, hvorpå Kongressen henleder regeringernes opmærksomhed, hvilken end deres regeringsform er, ligeledes publicisternes, den politiske og videnskabelige presses, kort sagt alle menneskevenners.

II) Den foreløbige udarbejdelse af en sådan pagt kunde, med forbehold af alle regeringernes senere stadfæstelse, overdrages en høj, international kommission, dannet af fremragende personer, delegerede af de forskellige evropæiske stater, og det i antal, som i forvejen gennem venskabelig forhandling var fastsat af de forskellige regeringsmyndigheder.

III) Forbundspagten skulde løse de spørsmål, som for tiden truer med at blive krigsårsager (*casus belli*) imellem vedkommende stater, og som alle har hensyn til mulige ændringer af verdenskortet, idet disse spørsmål blev løste i overensstemmelse med de deri interesserede befolkningers ønske, efter at de havde været rådsporte på ordenlig og lojal måde med dette formål for øje.

IV) Samme pagt skulde indstifte et stort evropæisk Råd med følgende hverv:

1) at afgive kendelser over alle årsager til uenigheder, som måtte opstå imellem folk og folk;

fælles økonomiske interesser, trådte i kraft d. 1/1 1834. Netop 37-årsdagen derefter (1871) kundgjordes officielt stiftelsen af det Tyske Rige.

\*) I Bern findes bureauerne for de internationale foreninger om postvæsen, telegrafvæsen, industriel ejendomsret, literær og kunstnerisk ejendomsret, jærnvejenes varetransport, takster o. s. v. alle statsunderstøttede i kraft af konventioner.

2) at lede en almindelig, samtidig og forholdsvis fræmskridende afvæbning;

3) at ændre toldforholdene lidt efter lidt, således at man efterhånden nåede fræm til den endelige frihandel \*);

4) at udbrede, ad fredelig vej, blandt andet ved frivillig anerkendte overhøjheder, imellem jordens mindst fræmskredne nationer: videnskabelighed, industrigrene og antagelsen af menneskekærlighedens og retfærdighedens midler;

5) at begunstige nybygning (kolonisation) af ubefolkede fastlande og, til hele menneskehedens fordel, udbyttelsen af de rigdomskilder, som de gemmer i sit skød.«

På samme kongres anbefales »den snarest mulige afslutning af venskabstraktater imellem Frankrige, Amerika, England, Spanien, Italien, Svejts og Danmark.«

En nok så praktisk beslutning vedtog Kongressen i London 1890, i det den foreslog den Interparlamentariske Konference, at den skulde anbefale sine medlemmer i deres respektive rigsdage at tage ordet for enhed i vægt, mål og mønt, samt for ensartethed i de forskellige post-, telegraf- og transporttarifer o. s. v.; thi overensstemmelse på disse områder vilde være grundlaget for en sand handels-, industri- og videnskabsforening imellem folkene.«

18. Kongressen i Paris (1889), som udtalte sig så stærkt for at få sluttet forbund imellem stater, indså godt, at hånd i hånd dermed måtte gå et ihærdigt arbejde for **international lovgivning**, således som alt i det foregående fræmhævet.

Den besluttede derfor endvidere:

»1) For at indføre retstilstanden imellem folkene er det nødvendigt at opstille et fuldstændigt system af international lovgivning, der skal bestemme nationernes indbyrdes rettigheder og pligter, og fastsætte de grundsætninger og de regler for retsfulgelse, hvorefter internationale tvistigheder bør afgøres.

2) Da forberedelsen af en lovbog i dette øjemed er særdeles ønskelig, beder man de forskellige institutioner og selskaber, som sysler med dette æmne \*\*), at fortsætte det

\*) Jf. under »20. Frihandel.«

\*\*\*) Det mest bekendte er »International Code Committee« i New-York, hvis formand, den udmærkede jurist, David Dudley Field, havde forsædet på verdensfredskongressen i London 1890.

arbejde, som de har påtaget sig, og snarest muligt at affatte grundlaget for en lovbog, der kan anvendes paa internationale tvistemål.

3) Til de vigtigste reformer, som bör indføres i den internationale lov, hører de, som bidrager til at gøre krigene mindre hyppige og i højere grad hindrer deres udbrud.

4) Samvittighedens forpligtelser så vel som retfærdighedens og folkerettens krav, der ligger til grund for ordningen af forholdet imellem civiliserede nationer, bör ligeledes ordne forholdet til de ikke civiliserede folk.\*) Det er derfor særdeles vigtigt, at disse forpligtelsers og kravts bestemmelse og karakter affattes med større nøjagtighed.«

I forbindelse hermed ydede Kongressen i Paris også sin anerkendelse til den af en afdød engelsk retslærd Leone Levi 1887 fræmsatte plan om en Voldgiftshøjesteret.

19. Det **socialle spørgsmål** berørtes kun flygtig på den første verdensfredskongres i Paris (1889), næmlig i slutningens af følgende udtalelse:

»Kongressen udtaler det ønske, at en komité, bestående af et stort antal af fredsforeningernes medlemmer, vilde danne sig i det øjemed at søge oplysninger om de alvorlige kendsgerninger, som kunde foranledige en krig, samt at foreslå og tage de nødvendige forholdsregler til at hindre, at stridsårsagerne tilspidises så stærkt, at en umiddelbart påfølgende krig bliver den sandsynlige virkning deraf. Medlemmerne af denne komité kunde også bilægge tvistigheder imellem arbejdsgivere og arbejdere, samt imellem arbejdere indbyrdes.« (\*\*)

Kongressen i London næste år fattede ingen beslutning om det sociale spørgsmål, hvorimod den i Rom (1891) opmuntrede til at danne samvirkende (kooperative) foreninger »som et af de bedste midler hen imod den almindelige fred«, fordi »samfundets moderne økonomiske ordning er en hovedårsag til alle stridigheder imellem samfundsklasserne«, og fordi »de samvirkende foreninger af naturen er bestemte til at udvikle broderskabsfølelsen og at bringe disse stridigheder til at ophøre«.

20. Med hensyn til **frihandel** udtalte London-Kon-

\*) Dette punkt blev udførligere og selvstændig behandlet på næste Kongres i London 1890. Se ovenfor under »2. Svagere menneskesamfund«.

\*\*) Næsten ordlydende vedtoges det sidste punktum (dog uden kommission) også i Rom 1891.

gressen det håb, at «Finans-Reform-Foreningen» \*) og lignende selskaber i Evropa og Amerika, i forening, i en nær fremtid vilde sammenkalde en konference, der skulde forhandle om de bedste midler til at oprette billige handelsforhold imellem staterne, ved indførselstoldens nedsættelse, som et første skridt hen imod frihandel«.

Lejlighedsvis berørtes frihandelsspørmålet også på de to andre verdensfredskongresser \*\*). Den i Rom foreslog bl. a. »en ligeligere fordeling af den ved arbejdet fræmbragte rigdom og som en følge deraf indførelsen af frihandel imellem nationerne«; men beretningerne er i tvivl om, hvor vidt dette blev vedtaget således. Man indskrænkede sig nok kun til at ønske toldmurene — »barriererne imellem nationerne« — gjorde lavere.

**21.** »Middelbare krigsårsager og midler imod dem« var et af programpunkterne i London (1890).

Dette spørgsmål kan vanskelig skilles fra flere af de foregående og efterfølgende. Falsk fædrelandskærlighed — fædrelandsegenkærlighed — har ledet til nationalitetskrige i vort hundredår, lige som religiøs fanatisme til religionskrige i ældre tider. Pressen har tit gydt olje på ilden. Beskyttelsestold kan føre til »toldkrig«, rigdommenes uretfærdige fordeling til borgerkrig o. s. v.

Det er ikke let at faa alt med i en beslutning. En sådan må være nogenlunde let overskuelig. I London vedtog man følgende:

»Kongressen er overbevist om, at de militære fordomme, de nedarvede forestillinger, der endnu er dybt rodfæstede i visse nationer, og det ordbram, som høres fra visse ledere af den offentlige mening i rigsdagene og i pressen, meget ofte er middelbare krigsårsager. Kongressen udtaler derfor det ønske, at man brat stæmmer op imod det vildledende deri, idet man offentliggør nøjagtige kendsgærninger og oplysninger, som kan hæve de misforståelser, der ellers sniger sig ind imellem folkene. Kongressen anbefaler ogsaa den Interparlamentariske Konference nøje at overveje, om det ikke vilde være nyttigt at grunde en international tidende med det formål at udfylde ovennævnte savn.«

\*) Dette engelske selskab »The Financial Reform Association« har siden 1858 udgivet det ansete engelske tidsskrift »The Financial Reformer« med det formål at virke for økonomisk styrelse, retfærdig beskatning og fuldstændig frihandel.

\*\* ) Jf. under »17. Forbund mellem stater«.

Hverken London- eller Rom-Konferencen tog hensyn til denne opfordring. Derimod udtalte Rom-Kongressen, da den havde besluttet oprettelsen af Verdensfredsbureauet i Bern, det ønskelige i, at dette kunde blive i stand til at udgive en sådan tidende (jf. under »8. Pressen«).

22. Det grundigste — men tillige det langsomste — middel til forebyggelse af krig er dog **opdragelsen** af en ny og fredelskende slægt.

Alle tre Verdensfredskongresser har behandlet dette fredsmiddel.

Den i Paris (1889) vedtog derom:

»1) Professorerne i folkeret paa universiteterne og lignende højskoler bør give læren om voldgift en vigtig plads i sine forelæsninger og undervisning.

2) Man bør søge at få et kapitel om voldgift indført i alle folkeretlige lærebøger.

3) Ligeledes bør man søge at få skolernes bestyrere og lærere til i deres elever at indpode voldgiftens teori og praksis.

4) Fredsforeningerne bør opmuntre til udgivelsen af fredsvenlige bøger og flyveskrifter og skaffe dem indpas i alle skolerne, for at de kan medvirke til at tilintetgøre de fordomme, vildfarelser og sofismer, som udbredes af dem, der fremstiller krigen som nødvendig, nyttig og moralsk opdragende.

5) Kongressen kunde ønske at se skolemænd gruppere sig i skolekomitéer og således vinde dem for voldgiftsideerne. Når skolemændene var omvendte, vilde de omvende sine elever.

Kongressen lykønsker voldgiftsselskaberne i Nord-Amerikas Forenede Stater og i Frankrige Familiepaladsets i Guise (Aisne), fordi de har indført voldgift i skolen og værkstedet.

London-Kongressen (1890) vedtog følgende beslutninger:

»1) Kongressen mener, at historielærerne borde henlede ungdommens opmærksomhed på de grufulde ulykker, som krigen til alle tider har påført menneskeheden, og på den kendsgærning, at næsten alle krige er udsprungne af aldeles ubetydelige grunde.

2) Kongressen gör indsigelse imod, at krigsøvelser bruges som legemsøvelser i skolerne, og opmuntrer derimod til at danne redningsbrigader heller end sådanne, som har et vist militært præg; og tillige gör den indtrængende opmærksom på, hvor nyttigt det vilde være, om de, som har det

hværv at affatte examensopgaver, indså nødvendigheden af at lede børnenes tanker i retning af fredens grundsætninger.

3) Kongressen tror, at krigen ofte vises ungdommen i et falsk skær, og den ønsker derfor at henlede lærernes opmærksomhed på deres magt, og følgelig også på deres ansvar, i denne henseende. Den opfordrer dem til at lære deres elever at ære enhver fredelig ædel dåd og dem, som har øvet en sådan, men med sorg at dvæle ved de tab og ulykker, som er følger af krige, hvad enten disse har været lykkelige \*) eller ulykkelige. Endelig anbefaler den forældre at tænke over, hvilken opdragelse der er den rette at give deres børn i denne henseende, og overbevist om, at fortællinger og lege i de yngste år gør et dybt indtryk på børnenes ånd, besværges den forældrene at behandle denne sag med største omhu.«

Kongressen i Rom (1891) skænkede samme vigtige æmne megen opmærksomhed; og den fattede følgende beslutninger:

»Den tredje Kongres af Fredsforeningernes delegerede, som er overbevist om, at et af de virksomste midler til at udbrede menneskekærlighedens, broderskabets og fredens ideer er at indpode dem i de ny slægtfølger gennem undervisningen i skolerne, beslutter:

1) At henvende sig til lærerne så vel i de lavere skoler — hvilke i mange lande trænger til at hæves, så at de kommer i højde med sit kald — som i de højere skoler, for at opfordre dem til at lære deres elever grundsætningerne for menneskehedens fælles indbyrdes ansvar (solidaritet), for voldgift og for fred, idet de således vilde gøre sig til sande talsmænd for den moderne opdragelsesmåde;

at opfordre fredsföreningerne til at udbrede disse grundsætninger med alle de midler, som står til deres rådighed;

at rette andragender til undervisningsministrene i de forskellige lande for at bede dem føje til de pædagogiske programmer for normalskolerne og for duelighedsprøverne med lærere til den lavere undervisning, efter begreberne om fædrelandskærligheden, begreberne om det menneskelige broderskab, samt at udbrede oplysning blandt folkene ved hjælp af of-

\*) Udtrykket »lykkelige krige« er i grunden selvmodsigende, for så vidt en krig, i og for sig, altid er en ulykke. Selvmodsigelsen er derfor lige så stor, som om man vilde sige: »lykkelige ulykker». F. B.

fenlige foredrag med individernes moralske frelse til hovedformål;

fræmdeles at bede undervisningsministrene om at ville, i særlige forskrifter til skolens lærere, indprænte vigtigheden af disse reformer i opdragelsen og anbefale dem at lære deres elever de praktiske anvendelser af voldgiftsgrundsætningen;

endvidere at anbefale disse ministre, at programmerne for den moralske undervisning i de højere skoler kommer til at indeholde en fyldig udvikling af menneskelighedens og broderskabets pligter; at i geografiundervisningen den folkebeskrivende del behandles med særlig omhu; at i historieundervisningen de begivenheder, som mest har bidraget til det borgerlige og politiske framskridt, særlig fræmhæves, medens det dog pålægges lærerne at forklare forholdene under synsvinklen af den tid, hvori de har været rådende, og ikke at lægge for megen vægt på, hvad der kan fræmkalde og vedligeholde det gensidige folkehæd;

at bede de samme ministre om at indføre skolebøger, som har taget hensyn til disse reformer i undervisningen, samt at opmuntre sådanne bøgeres udgivelse ved belønninger til forfatterne;

og endelig at bede dem oprette, hvor det er muligt, lærestole i samfundslærens (sociologiens) begyndelsesgrunde i de højere skoler, for at de studerende kan få et nøjagtigere begreb om det samfund, hvori de lever, og bedre forstå sine pligter som borgere og medlemmer af den store menneskelige familie.

2) Sådanne ideer kom allerede til orde på London-Kongressen i 1890. Nu er tiden kommen til at udarbejde en omhyggelig redegørelse for opdragelsens nuværende udviklingstrin i denne henseende i de forskellige stater i Evropa og Amerika.

I forventning om, at denne redegørelse kan forberedes til næste Kongres i 1892, vilde det være nyttigt, om genparter af disse beslutninger blev sendte til de forskellige landes undervisningsministre med anmodning om oplysninger, der måtte kunne gavne det nævnte øjemed.

3) Enhver fredsforening, så vel i Evropa som i Amerika, opfordres til at indsende en redegørelse for denne gren af opdragelsen i de lavere og højere skoler til Verdensfredsbureauet.◊

Med hensyn til Universiteterne vedtog Kongressen i Rom desuden at udtale:

»1) Det er ønskeligt, at der virkes hen til, at der iblandt studenterne ved Evropas og Amerikas universiteter vedligeholdes en gensidig følelse af agtelse og venskab lige over for fremmede nationer.

2) I dette øjemed er det nødvendigt, at ved ethvert universitet professorerne i historie giver fuldstændigere undervisning i civilisationens fræmskridt så vel som i udviklingen af de politiske, sociale og religiøse reformer også i fremmede lande, og i særdeleshed henledes opmærksomheden på de tjenester, som de enkelte nationer har ydet menneskeslægstens fræmskridt.

3) Universitetsstatutterne bør ændres i den retning, at studenter, som studerer ved fremmede universiteter, ikke derved skader sin stilling ved sit eget. Derved vil det blive muligt, at — lige som i middelalderen — studenter af forskellige nationaliteter slutter sig sammen, og således frigør sig for enhver følelse af had og fordom over for fremmede nationer, medens de med det samme medvirker til lærdommens fræmskridt.

4) Et årligt universitetsmøde og en dermed forbunden broderskabsfest bør holdes efterhånden ved sæderne for de store universiteter; og på disse møder bør forhandles om midlerne til at nå ovennævnte formål, medens festerne kan forbindes med væddestrid i legemsøvelser så vel som i poesi og prosa om det store formål at virke for enighed og samarbejde mellem folkene. — Endelig henvender Kongressen sig umiddelbart til den stærke og intelligente universitetsungdom for at bede den om i sin midte at danne så mange ny fredsföreninger som muligt.«

Nærmest under universitetsmødernes opgave må vel henføres et spørgsmål, som iøvrigt ligger fredssagen temmelig fjærnt, men hvorom Kongressen i Paris (1889) dog udtalte et ønske, nemlig om, at lærde selskaber vilde studere midlerne til at få indført en for hele jordkloden fælles meridian. Klokken vilde da i samme øjeblik være det samme over hele Jorden uden hensyn til Solens stilling. At dette kunde have sin betydning, t. eks. ved telegrafering, er unægteligt; ti nu når et imod vest sendt telegram jo til sit bestemmelsessted »inden det er afsendt« (d: efter modtagelsesstationens klokkeslæt). Et helt land, t. eks. Danmark eller Sverige, har jo allerede ofte fælles meridian. Derfra er kun et skridt til fælles



meridian for en hel verdensdel, og efterhånden til fælles meridian for hele Jorden.

**23.** Spørsmålet om **afvæbning** spiller ingenlunde den rolle på fredsmøderne, som disses modstandere i sin uvidenhed forudsætter. Alle fornuftige og oplyste fredsvener indser nemlig, at afvæbning ikke er begyndelsen, men slutningen på hele fredsbevægelsen. Først, når alle de foran nævnte fredsmidler har virket med større og større kraft i en længre årrække, — først, når de har ændret verdensmeningen i overvejende fredsvenlig retning, — først, når denne verdensmening har vokset sig så stærk, at den har kunnet forebygge den s. k. »næste store krig«, — og først, når der derefter bliver tale om at bevilge penge til det krigsmateriel, som imidlertid er blevet forældet, — først da vil det være praktisk at lægge større vægt paa afvæbningsspørmålet.

Kongressen i Paris vedtog om afvæbning kun en så ubetydelig beslutning, at den næppe fortjener at nævnes.

Den følgende Kongres i London (1890) som godt indså, hvilket uhyre arbejde for at påvirke verdensmeningen, der måtte gå forud for en begyndende afvæbning, affattede i varssomme udtryk følgende beslutninger:

»1) Kongressen tror at kunne forsikre, at den civiliserede verden ønsker freden, og utålmodig venter det øjeblik, da den ser enden på de rustninger, som — under skin af at være gjorte for forsvarets skyld — tværtimod udgør en fare, idet de nærer den gensidige mistillid; samtidig dermed forårsager de den almindelige økonomiske elendighed, som hindrer en tilfredsstillende løsning af reformspørmål, der borde stå over alle andre, såsom om arbejdet og fattigdommen.

2) Idet Kongressen erkender, at en almindelig afvæbning vilde være den bedste garanti for freden, og vilde, i det almenes interesse, hidføre løsningen af de spørsmål, hvorom staterne nu er uenige, udtaler den det ønske, at en Kongres af repræsentanter fra alle Europas stater snarest muligt samledes for at forhandle om midlerne til en almindelig afvæbning lidt efter lidt, hvad man allerede skimter som en mulighed.

3) Medens Kongressen vel indser, at en enkelt stats frygtsomhed vilde være nok til uendelig at forsinke sammenskaldelsen af en sådan Kongres, mener den dog, at den regering, der først besluttede sig til at hjemsende et betydeligt antal tropper, vilde gøre Evropa, ja hele menneskeheden den største tjeneste, fordi den gennem den offentlige meningstryk vilde nøde de andre regeringer til at følge sit eksempel;

og gennem det moralske tryk af denne fuldendte kendsgæring vilde den snarere have forøget end formindsket sin forsvarsævne.

4) Da Kongressen erkender, at spørgsmålet om afvæbning, så vel som om freden i almindelighed, afhænger af den offentlige mening, opfordrer den de her repræsenterede fredsforeninger, så vel som alle andre fredsvener, til at udfolde en virksom propaganda i almenheden, og i særdeleshed til under rigsdagsvalg at bevæge vælgerne til at stemme på kandidater, som har sat Fred, Afvæbning og Voldgift på sine programmer.

På Kongressen i Rom (1891) ytredes kun som del af en større beslutning ønsket om »en Konference af de europæiske magter til gennemførelse af en gensidig, forholdsvis og samtidig afvæbning«.

24. Det er imidlertid ikke muligt at påvirke verdensmeningen med tilstrækkelig kraft til fordel for freden, dersom det ikke lykkes at forene de mange spredte kræfter til samlet og ordnet virksomhed i enkelte afgørende øjeblikke. Agitationen samler, men **organisationen** ordner.

Hvilket fremskridt fredssagen vilde kunne gøre, om den fik et foreningspunkt, gennem hvilket alle de forskellige over hele verden spredte fredsforeninger og fredsvener kunde holde forbindelse indbyrdes, blev dog først på Kongressen i Rom (1891) så klart indset, at der kunde opnås flertal for en beslutning som følgende:

»Der skal i Bern oprettes et vedvarende Verdensfredsbureau som foreningsled imellem fredsforeningerne og fredsvenerne i almindelighed. Dette bureau skal i særdeleshed hjælpe de stedlige komiteer med kongressernes organisation.

En kommission på 5 medlemmer, som vælges af Kongressen, og som selv kan vælge sine suppleanter, skal have det hævrv at organisere Verdensfredsbureauet og lede dets arbejder foreløbig. Den skal på næste Kongres afgive rapport om de gennem Bureauet vundne resultater og fræmsætte forslag om dets endelige organisation.

En international subscription skal straks åbnes til dækning af omkostningerne ved Bureauets oprettelse og drift.

Når denne beslutning, som allerede er delvis gennemført, bliver fuldt gennemført ved hjælp af de fra alle sider tilstrømmende pengemidler, vil der ingen »union« eller »federation« af fredsforeningerne behøves — om en sådan overhoved var ønskelig eller mulig. Bureauet vilde da fritage

for videre hensyn til den beslutning paa Kongressen i London 1890:

»at, da flere fredsforeninger i nogen tid har næret ønsket om en fælles union eller federation, og da en sådan forening var ønskelig for at tilvejebringe en stadig udveksling af meddelelser og ideer imellem dem, samt muliggøre deres fælles samlede optræden i fornødent fald, så udtaler Kongressen sig til gunst for dette forslag, og fræmsætter det ønske, at fredsforeningerne i Evropa og Amerika vilde indlede indbyrdes brevveksling i dette øjemed og vedtage praktiske forholdsregler til dets gennemførelse.«

Den mest praktiske forholdsregel var at oprette Verdensfredsbureauet. Om dette vedblivende skal bestå og udrette noget betydeligt, vil afhænge bl. a. af den understøttelse, det får fra fredssagens venner.\*)

Des værre blev Bureauet — foreløbig i alt fald — ikke tillige Generalsekretariat for den Interparlamentariske Konference. Men muligheden for en sammensmæltning af Bureauet og Generalsekretariatet er stigende. Bliver den til virkelighed, vinder fredsarbejdet betydelig i enhed og kraft, uden at de særlige foreningers selvstændighed vil lide derunder. Lige som de alle har samme mål, — og lige som både Verdensfredskongressen og den Interparlamentariske Konference har dette samme mål: fredssagens sejr, således bör de også have det samme foreningspunkt at støtte sig til.

Men Verdensfredskongressernes mening om dette sidste spørgsmål ligger endnu i fremtidens skød. —

Lykkes det Verdensfredsbureauet at udføre arbejde af praktisk betydning ogsaa for staterne, bör disse understøtte det, mer og mer i tidens løb.

Staterne har, ved fælles overenskomster, dannet en international telegraafforening, en verdenspostforening, foreninger for industriel ejendom, for skrift- og konstejendom m. m., — hver forening med sit særlige bureau i Bern. Staterne har forenet sig om et bureau til udgivelse af alle landes toldtarifer, om et andet til undertrykkelse af den afrikanske slavehandel, — begge i Bryssel (se side 12—13 og 19).

Skulde det da være utænkeligt, at staterne dannede en Forening for fremskridende fred mellem folkene?

Rede til dens rådighed bör da stå: Verdensfredsbureauet.

\*) Se Fr. Bajer: »Fredsvennernes Krigsplan« (1891) s. 11—12.

## Opfordring.

Den i Rom i November 1891 forsamlede Verdensfredskongres vedtog oprettelse af et Verdensfredsbureau som centralt tilknytningspunkt for alle Fredsforeninger.

Et sådant Bureau må anses for et nødvendigt middel til at samle og støtte bestræbelserne hen imod voldgift og folkenes selvbestemmelsesret.

Til at grundlægge Bureauet valgtes en Amerikaner, en Dansk, en Englænder, en Italiener og en Svejtsler, og disse har valgt den Danske, folketingsmand F. Bajer, til deres formand.

Sikringen af Bureauets beståen udkræver et i og for sig betydeligt, men i forhold til de interesserede folks antal og størrelse ringe pengebeløb.

I erkendelse af, at ogsaa vi Danske bør bidrage til dette beløbs tilvejebringelse, opfordrer undertegnede danske folkerepræsentanter enhver fædrelandskærlig mand og kvinde til at yde sit bidrag hertil.

København, Marts 1892.

J. A. Bach. Fredrik Bajer. Kl. Berntsen.  
 J. Bertelsen (Skalborg). J. Bertelsen (Vrigsted).  
 H. Bing. P. Bjerre. V. Björnback. M. P. Blem.  
 E. Bluhme. F. Bojsen. C. Bønneløkke.  
 Johan Botker. J. C. Christensen. Poul Christensen.  
 S. P. Christensen. Christoffersen. R. Clausen.  
 J. P. Dalsgaard. Ph. R. Dam. F. Falkenstjerne.  
 Joh. Feldthusen. K. L. Fogtmann. Rasmus Geltzer.  
 O. Hansen. Henr. J. Henriksen. Harald Holm.  
 P. Holm. Kr. Højmark. C. Hørdum. Harald Jensen.  
 Henning Jensen. Kristen Jensen. Niels Jensen.  
 Jungersen. S. Jörgensen. Laurs Kvist.  
 Christen Larsen. J. K. Larsen. J. K. Lauridsen.  
 T. Leth. Mads Mølgaard-Nielsen. Anders Nielsen.  
 Rasmus Nielsen. N. K. Nielsen-Grön. H. C. Nyholm.  
 H. J. A. Nøhr. P. B. Olsen. Jens Ousen. L. P. Ovesen.

L. Pedersen. V. Pingel. Henning Plesner.  
 L. Rasmussen. Christian Ravn. A. Rosager.  
 S. Svendsen. A. Sörensen. Enevold Sörensen.  
 J. Sörensen. S. Sörensen. J. T. A. Tang. Tauber.  
 H. Trier. J. Vestergaard.

---

### Dansk Fredsforenings Formål

er at virke for:

- a) at der tilsikres Danmark en af Evropa anerkendt vedvarende Neutralitet i lighed med Svejts og Belgien;
- b) at der afsluttes vedvarende Voldgiftstraktater mellem Danmark og andre uafhængige stater, først og fræmmest de to andre nordiske riger; og
- c) at det nordslesvigske spørgsmål løses ad fredelig vej, i overensstemmelse med grundsætningen om folkenes selvbestemmelsesret.

### Indmeldelse i Dansk Fredsforening.

Ved indmeldelse af et enkelt medlem — også fra steder udenfor København, hvor ingen kres er oprettet — skrives til fru *Ellida Rasmussen*, Blegdamsvej 26, Kbhvn. N.

Ved indmeldelse af en ny kres skrives til formanden, hr. *Paul Svejstrup*, Gammeltoftsgade 16, Kbhvn. K.

### Dansk Fredsforenings Småskrifter:

Nr. 1: *Fredsvennernes Katekismus*. Af Poul Sveistrup. 10 øre.

— 2: *Fredsvennernes krigsplan*. Af Fredrik Bajer. 10 øre.  
 Desuden: *Fred på Jorden*, Julebog for Fredsvenner. 60 øre.

Meget betydelig prisnedsættelse indrømmes kresene af Dansk Fredsforening, når de henvender sig til hr. kursusbestyrer R. P. Rasmussen, Blegdamsvej 26, København N.

---

# Indhold.

	Side
Forord . . . . .	3
1. Broderskab . . . . .	5
2. Svagere menneskesamfund . . . . .	5
3. Nationalitet . . . . .	6
4. Sprog . . . . .	6
5. Religion . . . . .	7
6. Moral . . . . .	7
7. Kvinden . . . . .	8
8. Pressen . . . . .	8
9. Vælgerne . . . . .	9
10. Interparlamentariske Konferencer . . . . .	9
11. Regeringernes Konference (1893) . . . . .	10
12. Andre Kongresser m. m. . . . .	11
13. Folket . . . . .	11
14. Voldgift . . . . .	13
15. Nevtralisering . . . . .	16
16. Krigserklæring . . . . .	17
17. Forbund mellem stater . . . . .	18
18. International lovgivning . . . . .	20
19. Det sociale spørgsmål . . . . .	21
20. Frihandel . . . . .	21
21. Krigsårsager . . . . .	22
22. Opdragelse . . . . .	23
23. Afvæbning . . . . .	27
24. Organisation . . . . .	28
Opfordring m. m. . . . .	30

